

AMERICKÁ DIPLOMACIE.

DIPLOMACIE - věda o mezinárodních vztazích,
- způsob vedení jednání mezi národy
- taktní jednání s lidmi (Longmans English Larousse, London 1968.)

Z hlediska našeho můžeme diplomacii charakterizovat jako nástroj zahraniční politiky k dosažení cílů a zájmů státu v mezinárodních vztazích. To obecně platí i pro USA a mezinárodní organizace. Cíle zahraniční politiky USA se pochopitelně průběhem historického postavení USA měnily a tím i předmět a formy diplomacie. Prakticky ale můžeme říci, že postupně se od založení USA do současnosti postupně střídají v různém poměru podle potřeb jednání. Jejich výrazem jsou různé doktríny zahraniční politiky, obvykle spojené se jmény presidentů, kteří je vyhlášovali. Rozhodl jsem se poukázat na jednotlivé fáze historického vývoje USA, abychom poznali nejen jejich postavení ve světě, ale též jejich diplomacii. Ministerstvo zahraničních věcí, v USA zvaný Státní Department, vznikl 1791 a v jeho čele byl jako první *Státní tajemník Thomas Jefferson*.

I. 1492(1496) – 1776 KOLONIÁLNÍ OBDOBÍ NA NOVÉM KONTINENTĚ

V tomto období rozhodovala diplomacie jednotlivých koloniálních mocností

- a) předkolonizační období Ameriky - Vikingové a původní obyvatelstvo kontinentu.
- b/ průběh kolonisace severu amerického kontinentu Británií, Francií, Holandskem, Španělskem, Portugalskem a Ruskem.

II. 1776 – 1814. OBDOBÍ AMERICKÉ REVOLUCE A OSVOBOZENECKÉ VÁLKY S V. BRITÁNIÍ ZA NEZÁVISLOST.

Revoluční diplomacie nového státu byla vedena humanitními ideály rovnosti, spravedlnosti a nezávislosti a bojem proti kolonialismu. Současně se prosazovala myšlenka spolupráce a sjednocení Konfederace, jejímž cílem bylo shválení ústavy. Prosadila se myšlenka mírových vztahů s bývalými koloniálními mocnostmi v zájmu stabilizace nových hranic a získaných území (na severu s VB, na jihu se Španělskem.). 1789 vznikl Státní Department (prvé na světě ministerstvo zahraničních věcí).

- a) 1776 - 1786 , vznik revoluce v Bostonu, 13 kolonií se spojilo. *Začátky americké diplomacie.*
- b) 1787 – 1791, vznik a ratifikace ústavy USA, 1789 G. Washington prezidentem.
- c) 1814 – smluvní ukončení druhé války s Anglií , *mírová smlouva v Gentu, USA a Francie.*

III. 1815 - 1853. EXPANZE USA NA ZÁPAD A JIH (VNITŘNÍ KOLONIZACE).

Americká diplomacie se soustředila _jednak_ na jednání s bývalými kolonizátory proti využívání indiánského obyvatelstva proti postupu amerických osídlenců na Západ (zvláště Britové) a dále poprvé k americké podpoře národněosvobozeneckého hnutí národů Střední a Jižní Ameriky proti koloniálnímu útlaku ze strany španělů a portugalců. (Monroeova doktrína). Tím diplomaticky řešily USA také vztah k Evropě. Na severní hranici řešila diplomacie otázku přírůstku území s V. Británií (Oregon, oblast jezer) a poprvé též spory s Texasem a Mexikem a připojení dalších území k USA (Kalifornie, Nevada, Nové Mexiko). Zde se již projevil nové rysy americké zahraniční politiky. Spory USA a Francie vlivem její války s Británií (hlavně vliv na obchodní loďstvo pro USA). Námořní spory ve Středomoří.

- a) 1821 - Misourský kompromis – severní hranice otroctví.
- b) 1823 – *Monroeova doktrína*, vztahy s LA a ponapoleonskou Evropou.
- c) 1846 – 48 - zlepšení vztahů s VB, *zlatá horečka* v Kalifornii, získán Texas

IV. 1853 – 1865 OBČANSKÁ VÁLKA

V období občanské války byl řešen hlavně spor o dokončení zrušení otroctví na jihu USA. Zde se americká diplomacie soustředila na obratné manévrování vůči evropským zemím, aby této války nikdy nevyužil proti USA. Snaha Konfederace o diplomatickou podporu v zahraničí (vojenské dodávky) neuspěla.

- a) 1853 - dokončení vnitřní kolonisace (získání všech cizích území).
- b) 1860–1865, vznik Konfederace, občanská válka, porážka Konfederace.
- c) 1863 – 5, zákaz otrokářství v ústavě, 1865 smrt Lincolna .

V. 1865 – 1898 OBDOBÍ REKONSTRUKCE A EKONOMICKÉHO ROZMACHU

Obnova země po válce soustředila pozornost k událostem doma, zatím co zahraniční politika zůstala v pozadí. Podařilo se diplomaticky projednat záležitosti s Čínou a hlavně volnější přístup Američanů do Japonska. Významný úspěch ale bez širší pozornosti v obou zemích přinesl prodej Aljašky Rusku USA 1867. Při tom došlo k napětí mezi USA a Británií a jejím dominiem Kanadou, která s podporou VB uhájila před zájmem USA tichomořské pobřeží pro sebe.

- a) 1867 – 1877 období rekonstrukce Jihu, 1869 spojení kontinentu železnicí V-Z,
- b) 1876 - Bitva s Indiány u Little Big Hornu, období válek s Indiány na Z.
- c) 1867 - koupě Aljašky od Ruska, spory o území Kanady, 1871 smlouva s Kanadou, 1873 – zlatá horečka na Aljašce.
- d) 1885 – USA získaly ostrovy v Pacifiku, budování válečného loďstva.

VI. 1898 – 1919 ZAČÁTEK IMPERIÁLNÍHO OBDOBÍ V ZAHRANIČNÍ POLITICE USA.

Konec 19. a začátek 20. století je prvním vrcholem americké diplomacie. Souvisí s americko-španělskou válkou, která nejen znamenala „osvobození“ Kubu, ale především umožnila USA zahájit imperiální politiku v pacifické oblasti. Hayova „doktrína otevřených dveří“ sice zabránila rozdělení Číny, ale umožnila kontrolované hospodářské pronikání USA do této země. Kromě toho již předtím obsadily po převratu USA Havajské ostrovy a řadu strategických ostrovů (Wake, Guam, záp.Samoa) a soustroví Filipíny. Diplomatičtým úspěchem presidenta Th.Roosevelta skončilo smířčí jednání války mezi Ruskem a Japonskem 1906 a později obdobné jednání diplomatů v tzv. Marocké krizi 1908 mezi Francií a Německem. Imperialistický přístup diplomacie USA ve věci Panamy a budování tamního průplavu přivedlo USA mezi světové velmoci, což se projevilo nakonec ve výsledcích I.světové války, které znamenaly velký úspěch pro americkou diplomacii.(W.Wilson a Versaillský mír, Společnost národů)..

- a) 1898 americko-španělská válka o Kubu, obsazení Filipín,
- b) 1898 proamerický převrat na Havaji (1959 se stala 50. státem USA)
- c) 1899 – 1900 „politika otevřených dveří“ vůči Číně (Hayova doktrína)
- d) 1903 – politika „velkého klacku“ v LA, vznik Panamy, panamský průplav 1903 – 1914.
- e) 1906 -USA prostředníkem míru mezi Ruskem a Japonskem, (Nobelova cena Th. Roosevelt)
- f) 1917 – USA vstup do I. sv. války v Evropě, (ponorková válka Německa)

VII. 1919 – 1945 IZOLACIONISMUS A NEUTRALITA USA NEZABRÁNILY ÚČASTI VE II. SV. VÁLCE.

Vstupem do I. sv. války získaly USA velkou důvěru a staly se autoritou ve Versailles (W.Wilson). Byly přijaty jeho zásady (14 bodů mírového uspořádání), včetně Společnosti národů. Chybou bylo, že se jí USA neúčastnily (republikánská vláda ji odmítla). Hlavním principem zahraniční politiky se stal izolacionismus a pokračování v imperiální politice (Washingtonská námožní konference 1922). Diplomacie USA a ideál boje za mír 1928 (Briand – Kelloggův pakt). Světová hospodářská krize 1929-33. F.D.Roosevelt a politika uznání SSSR 1933, politika dobrého sousedství s LA, vyvrcholily politikou neutrality USA, což umožnilo agresi fašismu (Japonsko 1931 v Číně, Itálie v Habeši 1934, válka ve Španělsku 1936, Mnichov vůči ČSR 1938). USA a začátky II.sv. války –pomoc Evropě. Pearl Harbor 1941 a vstup do války (Pacifik, Afrika, Evropa).

- a) 1919 – Versaillský mír a postavení W.Wilsona
- b) 1920 – odmítnutí Společnosti národů, izolacionismus,
- c) 1929 – 1933 – hospodářská krize, nástup F.D.Roosevelta , „New Deal“,
- d) 1934 - politika dobrého sousedství vůči LA
- e) 1937 – Zákon o neutralitě USA,
- f) 1940 - Zákon o pomoci „ Cash and Carry“
- g) 1941 - Zákon o půjčce a pronájmu (Lend and Lease)
- g) 1941 – Pearl Harbour a vstup USA do II.sv. války (7. 12)
- h) 1941 - 1945 Vznik spojenecké koalice (USA, VB, SSSR), II. sv. válka
- ch) 1945 – 8.5. Den Vítězství v Evropě a 2. 9. Den Vítězství nad Japonskem.

VIII. 1945 – 1991. USA A SVĚT VE STUDENÉ VÁLCE.

V prvních poválečných letech zahraniční politika USA se věnovala spolupráci v OSN a myšlence pomoci zemím, postiženým válkou. UNRRA, Marshallův plán, Bipolarita světa vlivem politiky dvou velmocí – USA a SSSR. Trumanova doktrína, ideologická konfrontace a rozdělení světa-studená válka. Konflikty v Berlíně, Koreji, Vznik paktu NATO, SRN a Varšavské smlouvy. Eisenhowerova doktrína na BSV, Duch Ženevy 1955 a Suezská krise 1956. Počátky integrace v Evropě a USA. Protikladná Kennedyho politika v LA. Kubánská krise 1961 a 1962. Politika mostů Johnsona 1964 vůči socialistickému bloku a účast USA ve vietnamské válce (1961 – 1973). Nixonova doktrína a změna politiky vůči ČLR a SSSR. Smlouvy o odzbrojení a Helsinská konference 1975. Zahr. politika USA na Středním výchově – Irán, Afganistán, Carterova doktrína 1980, zosíření mezinárodních vztahů, Reaganova doktrína hvězdných válek a změny 1985 ve vztahu k SSSR Gorbačev a Bush na Maltě 1990, konec studené války a sjednocení Německa. Rozpaky Západu, včetně USA na pádem komunismu (socialistického bloku).

- a) 1945 – 1947 – USA a svět po válce. Poválečné uspořádání, OSN, Jalta
- b) 1948 – 1991 - vznik a vývoj ve studené válce, role USA. Bipolarita. Etapy studené války.
- c) 1947 – 1982 doktríny ZP USA. Marshallův plán 1947-1952
- d) 1954 – 55 - vznik NATO, Pařížské dohody 1954, konference v Ženevě 1955
- e) 1956 USA a rozvojové země, Indočína, Suezská krise a USA
- f) 1958 USA a evropská integrace, vývoj vzájemných vztahů (GATT)
- g) 1961 – 1962 USA a kubánská krise, Spojenectví pro pokrok
- h) 1962 – 1973 – válka USA ve Vietnamu, změna ZP USA vůči Číně (1972)
- ch) 1981 - 1989 - prezident Reagan a politika USA vůči komunismu,
- i) 1985 - Gorbačev a Reagan, nová politika
- j) 1989 – 1993 - 41. prezident W. Bush st., 1990 válka s Irákem o Kuvajt (Pouštní bouře),
- k) 1990 - 1992 - Konec studené války, Bush st. a Gorbačev (Malta 1990), jednotné Německo.

IX. 1991 – 2009 POSTAVENÍ USA V OBDOBÍ TRANSFORMACE A GLOBALISACE.

Zahraniční politika USA byla pádem komunismu a jeho důsledky překvapena. Pocit světového hegemonu ve svých důsledcích USA v dalších letech poškodil. Období transformace politiky i myšlení ve světě i v USA. Partnerství pro mír jako doktrína zahr. politiky v NATO i EU. Spolupráce a pomoc postkomunistickým zemím. Demokraté a Clinton 1993 – 2001. Bush jun. 2001 – 2009. Válka republikánů s terorismem (11. 9. 2001) a její vliv na vnitřní a zahraniční politiku země. Vojenský zásah na Balkáně, válka v Iráku a Afganistánu a rozpory se spojenci v NATO, i zosíření vztahů s Ruskem a Čínou. Nástup presidenta Obamy 2009 v čele demokratů již je historického významu přítomnosti afroamerického občana USA v Bílém domě. Problémy nápravy pověsti USA konservativní zahraniční politiky presidenta Bushe též vlivem nečekané světové hospodářské krise. Obama a výzvy politiky globalisace.

- a) 1991 – rozpad sovětského bloku a pád komunismu. Reakce USA
- b) 1992 – 1995, USA hegemon, transformace VE, změny NATO, Partnerství pro mír.
- c) 1995 - 2000 USA a evropská integrace, rozšíření NATO a EU,
- d) 2001 - vláda Bushe jr. v USA a boj proti terorismu (11. 9.)
- e) 2003 - válka USA v Iráku a vliv na mezinárodní vztahy i ZP USA.
- f) 2007 - válka v Afganistánu, kritika americké politiky ve světě,
- g) 2008 - vítězství demokratické strany ve volbách, 44. prezident USA Barack Obama.

Doc. PhDr. K. Krátký CSc
FMV VŠE Praha, říjen 2009